

۲۰۱۲/۰۶/۱۲

داکتر عبدالرحمن زمانی

توطئه های انگلیس علیه حکومت امانی (قسمت ۱۹)

ترور شخصیت و سو قصد بر جان غازی امان الله خان بعد از ترک وطن نیز ادامه داشت

دولت بریتانیا حتی بعد از آنکه غازی امان الله خان کشور را ترک کرد، از نظارت، تعقیب و تلاش های مسموم کردن و کشتن وی دست برنداشت. مأمورین استخبارات انگلیس وی را هم در ایتالیا و هم خارج از ایتالیا مثل سایه تعقیب میکردند. در یکی از اسناد محرمانه استخبارات انگلیس از سفر ماه فیروزی سال ۱۹۳۱ غازی امان الله خان به قسطنطنیه و انگوره، که بعداً به نامهای استانبول و انقره مسمی شدند، گزارش داده شده است. مأمورین انگلیسی درین گزارش (۱) اعتراف نموده اند که در پیدا کردن هدف این سفر ناکام مانده و حدس زده اند که ممکن هدف وی جمع آوری پول و یا تصمیم بودوباش در ترکیه بوده باشد. این گزارش حاکیست که وی در آخر ماه دوباره به ایتالیا برگشته است.

در همین گزارش از اقدامات و تلاش های حکومت هند بریتانوی یاد آوری شده است که به تعقیب نشر نامه غازی امان الله خان به تاریخ پنجم ماه مارچ ۱۹۳۱ در جریده زمیندار منتشره لاهور صورت گرفته است. نایب السلطنه هند بریتانوی طی صدور یک فرمان مخصوص، انتشار چنین مواد را منع قرار داد، و با مقامات دولت افغانستان در جلوگیری از ورود کاپی کای آن نشریه و پخش تبلیغات برای خنثی کردن همکاری نمود.

تا جائیکه به توطئه های ترور غازی امان الله خان درین دوره دوری از وطن ارتباط میگیرد، به دو نمونه ذیل اقدامات انگلیس ها در مکه معظمه و اقدامات سردار محمد هاشم خان در اروپا اکتفا میکنیم.

اقدامات انگلیس ها حین شرکت غازی امان الله خان در مراسم حج (۲) سال ۱۹۳۱

درین رابطه توجه خوانندگان محترم را به چند سندمحرمانه از آرشیف دفتر هند بریتانوی (۳) جلب میکنیم که بین اندریو ریان Andrew Ryan سفیر بریتانیا در جده عربستان سعودی، پیرسی لوراین Percy Loraine کمشنر عالی بریتانیا در قاهره مصر، مکوناچی Richard Roy Maconachie وزیر مختار انگلیس در کابل، رابرت گراهام Robert Graham سفیر انگلیس در ایتالیا، آرتر هیندرسن Arthur Henderson از دفتر خارجه، نایب السلطنه هند بریتانوی در دهلی جدید و وزیر دولت برای امور هند بریتانوی ردوبدل شده اند.

این اسنادنه تنها عمق ترس و بیم مقامات انگلیسی از فعالیت های غازی امان الله خان و بکار انداختن دستگاه وسیع و عریض آنها برای جلوگیری از برگشت وی به منطقه و افغانستان را نشان میدهد، بلکه چشم آنده از هموطنان مانرا نیز باز خواهد کرد که فکر میکنند قهرمان آزادی افغانستان، غازی امان الله خان، بعد از پناهندگی در ایتالیا قهرمانی و یاران جان بر کف خویش را فراموش کرد، در برابر استبداد دوره های بعدی سکوت کرد، در برابر کشتار هواداران و یارانش بی تفاوت ماند، و از مصاحبه با خبرنگاران فرار کرد. این اسناد گفتار دختر غازی امان الله خان، هندیه دافغانستان، را هم که میگوید، خانواده اش در تبعید با مشکلات شدید اقتصادی دچار بوده است، تأیید نموده، علت تقاضای عواید دارائی شخصی ملکه ثریا را از رژیم بعدی روشن ساخته، و متهم نمودن غازی امان الله خان به بزدلی و سازش با انگلیس ها را رد میکند. در لابلای این اسناد ذیل که بدون هیچ تبصره برای قضاوت خود خوانندگان گرامی تقدیم میشوند، از فشار انگلیس ها بر دولت ایتالیا نیز پرده برداشته میشود.

د پانو شمیره: له 1 تر7

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دليکنې دليکنيزې بڼې پاڼوالې دليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خير و لولئ

۱. تلگرام شماره ۹۳ مؤرخ ۱۴ اپریل ۱۹۳۱ سفیر انگلستان در جده به دفتر خارجه :

درین تلگرام محرمانه، اندریو ریان Andrew Ryan سفیر بریتانیا در عربستان سعودی به آرتر هیندرسن Arthur Henderson در دفتر خارجه مینویسد که «من ترتیباتی را گرفته ام تا در باره حرکات شاه سابق افغانستان زودترین اطلاعات را بدست آورم. شما مشکلات کشف فعالیت های مخفی در مکه را درک میکنید. من امروز صبح طی یک صحبت از یوسف یاسین (۴) بصورت عادی راجع به درست بودن آوازه های آمدن شاه سابق افغانستان به حج، پرسیدم. وی در جواب گفت که امان الله تصمیمش را در یک مکتوبی اعلام کرده است. وی خودش علاوه کرد که [شاه عبدالعزیز] ابن سعود شرکت حاکم فعلی افغانستان [محمد نادرشاه] رادر مراسم حج ترجیح میدهد، اما بنا به دلایل مذهبی نمیتواند مانع شرکت امان الله شود. این به اساس اصول قبول شده است که نمیتوان از اجازه دخول هیچ مسلمی به اماکن مقدس جلوگیری کرد. وی از هیئتی از کابل هم ذکر کرد. من از آشکار ساختن هر نوع علاقه خاص به امور افغانستان اجتناب ورزیدم. من راجع به خطر اعلام رسمی پالیسی یا ترور کدام قبلی ندارم. بنا بران، تا انکشافات بعدی ویا در صورت طولانی شدن اقامت وی، لازم افتد، من پیشکش آنرا به حکومت حجاز خوب نمیدانم. ترور در دوران مراسم حج بعید به نظر میرسد»

۲. تلگرام شماره ۱۱۸، مؤرخ ۱۴ اپریل ۱۹۳۱ کمشنر عالی بریتانیا در قاهره به دفتر خارجه:

درین تلگرام پیرسی لوریان Percy Loraine به آرتر هیندرسن Arthur Henderson نوشت که «صبح ۹ اپریل امان الله، شاه سابق افغانستان، در پورت سعید پیاده شده، و به همراهی یک مأمور پولیس با قطار چاشت روانه "سویز" شد. احمد [۴] طرزی و ادیب خان با وی بودند. چهار افغان دیگر، غلام نبی (۵) سفیر افغان در انگوره، شجاع الدوله (۶)، عبدالعزیز (۷) و فضل احمد، بتاريخ ۱۱ اپریل از الکسندریه وارد سویز شده و توسط امان الله پذیرائی شدند.

در جواب یک سؤال دو نفر مصری، هردو نفر "وفدی (۸)"، که آیا وی تصمیم گرفته است به افغانستان برگردد، امان الله گفت که وی برای جلوگیری از خونریزی مردم، کناره گیری کرد. وی علاوه کرد که برگشت وی به افغانستان، مربوط به اراده مردم است، که در مدت کمتر از شش ماه درین باره تصمیم خواهند گرفت. وی اظهار داشت که سفرش به حجاز هیچ مقصد سیاسی نداشته و تنها برای حج است. اما یک افغان در سویز اظهار عقیده نموده گفت که امان الله نیت دارد با آن رهبران افغان ملاقات کند، که احتمالاً برای ملاقات با وی به حجاز می آیند.

توقع می رود که امان الله و همچنان چهار افغانی که در پراگراف دوم ذکر شدند، توسط کشتی بخاری "طایف" امروز بطرف جده حرکت کنند. از تماس با سفیر [افغانستان] در قاهره کدام راپوری داده نشده است. کاپی به جده».

۳. تلگرام شماره ۷۳، مؤرخ ۱۵ اپریل مکنونچی سفیر انگلستان در کابل به آرتر هیندرسن Arthur Henderson در دفتر خارجه :

درین تلگرام که به جواب تلگرام شماره ۳۷ نوشته شده است، سفیر انگلستان در کابل از اقدامات غیر مترقبه غازی امان الله خان بیم داشته، خواهان مراقبت شدید وی بوده برای توجیه دلایل آتی را ذکر نموده مینویسد :

وی قادر است از جان گذشته مثل [جنگ] سال ۱۹۱۹ [خطر بزرگ را قبول نموده] دست به قمار بزند.

بنظر نادرشاه، اگر وی به سرحد هند برسد، چانسش بسیار هم بد نخواهد بود، رجوع شود به ارسالی شماره ۶۳ تایخ ۹ سپتمبر من .

د پانوی شمیره: له 2 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزی بنی پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

مثل سال ۱۹۱۹، در حالت فعلی هم خبررسانان برایش راجع به احساسات قبایل به نفع وی و تأثیرات پروپاگاند لاهور (۹) راپور های مبالغه آمیز میفرستند.

فقر شاید او را بیشتر به ماجراجویی آماده سازد، تا ازین حالت برآمده ، و ممکن از منابع روسی برایش پول داده شود.

اقدامات حکومت ایتالیا و علاقه به پنهانکاری خودش، مشکوک بنظر میرسند، خصوصاً با در نظر داشت راپور دریافت شده تاریخ ۱۲ ماه مارچ توسط حکومت هند که در آن در رابطه با امان الله توافق سری بین ایتالیا و روسیه، و توطئه روسیه در ایالت سرحدی شمال غربی به نفع امان الله ذکر شده است.

تلگرام شماره ۷۲۳ مؤرخ ۴ اپریل کمشنر عالی ایالت سرحدی شمال غربی ، معتقد است که جنبش سرخپوشان [خان] عبدالغفار [خان] با قضیه امان الله ارتباط نزدیک دارد.

این واقعیت که امان الله همین حالا با پاسپورت دارای نام مستعار سفر میکند، تبدیل ان و ناپدید شدنش را آسان میسازد.

در روشنی [نکات] فوق، من تدابیر احتیاطی ذیل را سفارش میکنم :

برای جلوگیری از ناپدید شدنش، مراقبت شدید وی در حجاز

و اگر وی ناپدید شود، بررسی کردن دقیق حجاجی که از حجاز بطرف شرق سفر میکنند.»

۴. تلگرام شماره ۱۱۲۲، مؤرخ ۱۹ اپریل سال ۱۹۳۱ نایب السلطنه هند برای سکرتر دولت در امور هند

وایسرای هند بریتانوی درین تلگرام به وزیر دولت انگلستان برای امور هند مینویسد که «ما مشکلات کشف فعالیت های مخفی در مکه و اهمیت آنرا درک میکنیم، اما آنچه واقعاً اهمیت حیاتی دارد، معلومات راجع به حرکت امان الله بوده و اینکه تا وقتی وی در حجاز باشد، نباید از نظارت ما دور و ناپدید شود. اگر وی حجاز را از طریق بحر ترک کند، ما برای بست آوردن جزئیات مکمل ، مثل اسم فرضی، تغییر لباس ، تاریخ، کشتی، منزل مقصود، و همراهانش سپاسگزار شما خواهیم بود. ما اطمینان داریم، که بدون پیش داوری راجع به سوال وقوع مصارف درگیر، برای بدست آورد اطلاعات دقیق این نقاط ، هر نوع تلاشی صورت خواهد گرفت . (کاپی به کابل) .»

۵. تلگرام شماره ۹۹، مؤرخ ۱۹ اپریل اندریو ریان سفیر انگلستان در جده به آرتر هیندرسن در دفتر خارجه

درین تلگرام سفیر انگلیس اطلاع میدهد که غازی امان الله خان و همراهانش صبح ۱۸ ماه اپریل به جده رسیده و بعد از ظهر روانه مکه شدند. تلگرام می افزاید که « آنها لباس حج [احرام] پوشیده بودند و از ایشان استقبال شاندراری بعمل آمد، که در آن چندین نفر از مأمورین عالیرتبه هم سهم گرفتند. فواد همزه (۱۰) به ساختمان لنگرگاه کشتی رفت رفته، و والی جده بداخل کشتی رفت . بغیر از همراهان شاه سابق، چندین حاجی دیگر افغان هم در همان کشتی رسیدند. کپتان کشتی گفت که شاه در دوران سفر به مکالمه علاقه نداشته خاموش بود. سفیر سابق افغانستان در ترکیه ، که سال گذشته هم اینجا بود، غلام جیلانی (۱۱) هم بود، وی برادر غلام نبی است ، که بعد از تغییر رژیم در کابل ، به عوض وی تعیین شد»

سفیر انگلیس مینویسد که « گرچه استقبال [از شاه سابق] شاندار بود، اما من فکر میکنم که نباید به آن بی جهت اهمیت زیادی را قایل شد. فواد شب گذشته اشارتاً گفت : گرچه بعضی اوقات، مثل رویداد فعلی که هیئت کابل هم رسیده است، شرم آور است، اما حکومت حجاز باید در چنین موقعی استقبال مینمود. وی گفت که این سعود تصمیم

د پانو شمیره: له 3 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

داشت دیروز به جده بیاید، اما زیارت کردنش را بخاطری به تعویق انداخت تا فکر نشود که به ملاقات امان الله آمده است.»

۶. تلگرام شماره ۱۱۲۳ مؤرخ ۲۰ اپریل نایب السطنه هند به وزیر دولت در امور هند

درین تلگرام وایسرای هند مینویسد که « ما اعتراف میکنیم که این همراهی شخصیت های برجسته که به رژیم گذشته ارتباط نزدیک دارند، بطرف حجاز، به این سؤ ظن می افزاید که شاید شاه سابق دست به کدام اقدام فوری بزند، اما ممکن است که از نظر سیاسی وی این کار را بعد از ادای مراسم حج انجام دهد. درینصورت، وی قادر نخواهد بود قبل از اواخر ماه اپریل (۲۹ اپریل مصادف با ۱۰ ذالحجه میباشد) مکه را ترک بگوید.

اگر بعد از آن وی بکوشد به افغانستان برسد، او شاید یا از راه زمینی طرف شمال و یا راه بحری پیش برود. اگر وی مسیر زمینی را انتخاب کند، مجبور است از عراق یا پارس، و یا هردو بگذرد. حکومت اعلیحضرت راجع به اینکه در عراق چه میتواند و چه را باید انجام دهد، بهترین قضاوت را خواهد کرد، اما ما فکر نمی کنیم که تلاش مداخله در حرکت وی در پارس ممکن و یا مطلوب باشد. اما اگر وی با کشتی از یکی از بنادر سواحل عربی خلیج عازم پارس شود، او باید حتماً به بحرین برود، و اگر قابل قبول باشد، باید از پیشرفت وی در آن نقطه ممانعت شود.

اما به عقیده ما پلانی که احتمال بیشتر دارد اینست که وی در حجاز هویت خود را پوشانده و تلاش ورزد در لباس حاجیان عودت کننده هندوستانی یا افغان از طریق هند استفاده کند. این را باید به خاطر داشت که درین موسم علاوه بر حاجیان، افغانان محلی هم به تعداد زیاد در بسیاری نقاط هند موجود بوده و کشف را مشکل میسازد.

ما تصور میکنیم که اگر وی پای خود را در خاک هند بگذارد، شما اقدام ما را برای دستگیری اش تائیدخواهید نمود، و بر همین اساس دستگاه خود را آزمایش میکنیم تا ببینیم در نقاط مختلف احتمال دخول، چه وسایل شناسائی را در دسترس داریم.»

وایسرای هند از بی خبری ودرک این خطر واقعی توسط محمد نادر شاه تعجب نموده تقاضا مینماید تا محتوای تلگرام های اخیر از جده و مصر توسط مکوناچی، وزیرمختار انگلیس در کابل، بدسترس وی گذاشته شود. او مینویسد که «در آنصورت، ما پیشنهاد میکنیم که، مشروط به تائید شما، به او نتنها اجازه خواستن عکس ها، شرح مفصل، و وسایل دیگر شناسائی شاه سابق و همراهان او داده شود، بلکه ما همچنان با صمیمیت آماده هستیم تا به ایجینت های فرستاده شده نادر اجازه دهیم تا با مأمورین ما در بنادری که حجاج پیاده میشوند، همکاری کنند. نادر طبعاً اشخاص معتمدی را که با چهره شاه سابق و همراهانش آشنا باشند، خواهد فرستاد. این اشخاص طبعاً در هند کدام منصب رسمی نداشته، بلکه تمام امکانات لازم برایشان داده خواهد شد. (کاپی به کابل)».

۷. تلگرام شماره ۱۲۱ مؤرخ ۶ می، اندریو ریان سفیر انگلستان در جده به آرتر هیندرسن در دفتر خارجه

درین تلگرام سفیر انگلیس در جده مینویسد که « من باگرفتن آخرین راپور از مکه تصور میکنم که شاه سابق فراتر از نشان دادن تقوا، دست آورد بیشتری نداشت، هرچند که وی با هندوستانی ها و افغانها تماس های متعددی داشت، و درین رابطه شاید راه را برای کوشش بعدی بدست آوردن دوباره تاج و تخت آماده ساخته باشد. بنظر میرسد که هیئت کابل که توسط سیف الرحمن حمایت میشد، بمقابل وی ایستادگی نموده باشد. هیچ نشانه از همدردی سفیر افغانستان در قاهره در دست نیست. .. کاپی یک جزوه نه (۹) صفحه یی به دری که توسط شاه سابق در مکه

د پانوی شمیره: له 4 تر7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوئې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلېکنی د لېکنیزې ښې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

توزیع شده است، به حکومت هند [بریتانوی] فرستاده شد. این جزوه حاوی دفاع مفصل از گذشته خودش و سو استفاده نادر میباشد».

۸. تلگرام شماره ۱۲۶۲، مؤرخ ۶ می وایسرای هند به پیرسی لوریان Percy Loraine

درین تلگرام نایب السلطنه هند به کمشنر عالی بریتانیا در قاهره بجواب تلگرام یکروز قبل موصوف مینویسد که « جده راپور میدهد که امان الله و همراهانش ممکن است حجاز را توسط کشتی بخاری ایتالوی ترک بگویند. توقع می‌رود که این کشتی بتاريخ ۸ می از جده بطرف جینوا حرکت کند. آیا ممکن است هنگام عودت ترتیبات شناسائی شاه سابق توسط همان صاحب منصب شعبه اروپائی گرفته شود که با وی هنگام خروج مصاحبه نموده بود؟ وقتی از شناسائی شاه سابق مطمئن شدید، حکومت هند از این اطلاع شما خرسند خواهد شد. (کاپی به کابل)».

۹. تلگرام شماره ۳۳۴، مؤرخ ۸ می گراهام R. Graham به دفتر خارجه

درین تلگرام سفیر انگلیس از روم به دفتر خارجه مینویسد که « افتخار دارم به اطلاع شما برسانم که مطابق به اطلاعاتی که توسط وزارت امور خارجه [ایتالیا] از انعه از اعضای معیتی شاه سابق که درینجا باقیمانده اند، بدست آمده است، انتظار می‌رود که وی [غازی امان الله خان] در اواسط این ماه به روم برگردد. طوری که من در تلگرام شماره ۷۸ مؤرخ ۴ اپریل خود اطلاع داده ام، وسایل شخصی شاه سابق برای تأدیة قروض ضبط شده است، و اعتقاد برین است که وی ایتالیا را تقریباً بدون هیچ پولی ترک گفته است. این وضعیت برای هر تلاش حاصل کردن دوباره تخت افغانستان یک نقص بزرگ ثابت خواهد شد، مگر اینکه وی در جده و یا جای دیگر پول جمع آوری کند.»

۱۰. تلگرام شماره ۱۱۶، مؤرخ ۱۲ می آرتر هیندرسن Arthur Henderson به گراهام R. Graham

درین تلگرام محرمانه، سفیر انگلیس در روم مینویسد که « من دیروز از وزیر امور خارجه [ایتالیا] راجع به رفتار شاه سابق در مکه پرسیدم، و از او خواستم تا من را راجع به رفتار و حرکات آینده وی باخبر نگهدارد. وزیر امور خارجه در رابطه با رفتار شاه سابق اظهار رنجش کرده، وعده داد تا وی را تحت نظر داشته و معلومات کامل را در اختیار من قرار دهد. وزیر امور خارجه گفت که شاه سابق از حکومت ایتالیا خواسته بود تا حرکت بطرف مکه را از ما مخفی نگهدارد، که البته حکومت ایتالیا آنرا رد کرد. جلالتماب علاوه کرد که وی شخصاً با دادن پناهندگی به شاه سابق در ایتالیا، مخالفت ورزیده است، که مورد قبول قرار نگرفت. درین جا برای شاه سابق یکمقدار همدردی طبیعی وجود دارد، و پادشاه ایتالیا برای رهایشش یک قسمت قصر ناپلس را داده است، اما حکومت ایتالیا با قبولی هر نوع مصارفی که آنرا برای رهایش آماده سازد، به شدت مخالفت کرد. وزیر امور خارجه از فعالیت های سیاسی شاه سابق هیچ اطلاعی نداشت، اما معتقد بود که وی در مضیقه اقتصادی قرار داشته و بی فائده تلاش می‌ورزید تا از راه خرید و فروش خانه در روم، پولی را کمائی کند.»

۱۱. تلگرام شماره ۱۰۱، مؤرخ ۱۲ می، مکوناچی Richard Roy Maconachie به آرتر هیندرسن Arthur Henderson

درین تلگرام وزیر مختار انگلیس در کابل به شعبه خارجه مینویسد که « وزیر خارجه [افغانستان] مراتب تشکر حکومت را از مواد راپورهای جده که توسط من داده شده بود، اظهار داشته است. ترتیبات اسخباراتی خود آنها نیز بصورت بسیار درست کار میکرد، اما مکاتیب من در ارزیابی درست بودن آن بسیار مفید بود.»

د پانو شمیره: له 5 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

آنها فکر میکنند که امان الله به ایتالیا بر خواهد گشت، اما معتقد اند که وی با روس ها در رابطه با اقدام بعدی به یک توافق سری رسیده است. آنها درین زمینه از هر معلومات استخباراتی حاصله حکومت اعلیحضرت [پادشاه انگلستان] مشکور خواهند بود، چون سفیر خود شان در روم ، اگر بدتر نباشد، بی کفایت است، و آنها از رفتار حقیقی حکومت ایتالیا راضی نیستند».

۱۲. تلگرام شماره ۸۴، مؤرخ ۲۹ جون، ۱۹۳۱ وزارت خارجه به وزیرمختار انگلیس در کابل

درین تلگرام محرمانه آرتر هیندرسن Arthur Henderson به مکوناچی Richard Roy Maconachie از صحبتی که مارشال شاه ولی خان، سفیر سابق افغانستان، کمی قبل از حرکت از لندن، با یکی از اعضای دفترش در وزارت خارجه ، راجع به غازی امان الله خان انجام داده، اطلاع میدهد. وی از قول مارشال شاه ولی خان مینویسد که از تبلیغات غازی امان الله خان در داخل افغانستان و بین باشندگان بمبئی و کلکته بیمی ندارد، « اما خطر، و این یک خطر حقیقیست، که در سرحدات آزاد وجود دارد. تمجید دوامدار شاه امان الله بحیث قهرمان ملی و شاه نادر شاه بحیث کسی که برای خوشنودی انگلیس ها کار میکند، مانع کوبیدن آن قبایل سرحدی بی میشود که دیدگاه خصمانه نسبت به حکومت بریتانیا دارند. نتیجه شاید برای حکومت فعلی افغانستان فاجعه بار باشد، اما بصورت مجزا برای حکومت هند نیز خوشایند نخواهد بود. جریان این تبلیغات عمدتاً از طرف هند می آید، و اگر باشد هم بصورت بسیار ناچیز از اتحاد جماهیر شوروی . او [شاه ولی خان] درین او اخر "فرمان مطبوعات" را خوانده است که باعث تسکین و تأیید اش است. اما سرچشمه آن تبلیغات ایتالیا بوده، و این خطر به منافع بریتانیا، به عقیده وی به حکومت اعلیحضرت [پادشاه انگلستان] کاملاً این حق را میدهد که (البته در خفا) اقدام نموده و از حکومت ایتالیا بخواهد تا از سوء استفاده امان الله از پناهندگی ای که به وی اعطا کرده اند، جلوگیری کند... شاه ولی خان همچنان گفت که در رابطه با مشکلات مالی شاه امان الله، یک حرفی را هم قبول نخواهد کرد».

(ادامه دارد)

یادداشت ها و مأخذ

۱. اسناد آرشیف هند بریتانوی، خلاصه رویداد های افغانستان از اول جولای ۱۹۳۰ تا ۳۰ جون ۱۹۳۱
۲. این اسناد مربوط به حج اول غازی امان الله خان میباشد. رویداد های سفر دوم غازی امان الله خان به حج بعداً ذکر خواهد شد.
۳. اسخبارات استراتژییک افغانستان : اسناد انگلیسی ۱۹۱۹ - ۱۹۷۰.
۴. شیخ یوسف یاسین نزدیک ترین مشار و سکرتر سیاسی عبدالعزیز ابن سعود پادشاه عربستان سعودی بود.
۵. منظور جنرال غلام نبی خان چرخ پیسر سپه سالار غلام حیدرخان چرخ می باشد که در اگست ۱۹۲۰ عوض برگد عثمان خان در اسمار ، و در دسمبر ۱۹۲۰ به قوماندانی مزارشریف مقرر شد. موصوف بین سالهای ۱۹۲۱ و ۱۹۲۴ بحیث سفیر در مسکو و بین سالهای ۱۹۲۶ تا ۱۹۲۸ بحیث وزیرمختار افغانی در پاریس ایفای وظیفه نمود، در نومبر ۱۹۲۸ عوض حبیب الله خان طرزی سفیر مسکو مقرر شد. جنرال غلام نبی خان چرخ در سال ۱۹۲۹ برای سرکوبی نیروهای حبیب الله کلکانی دریای آمو را عبور نموده وارد مزارشریف شد. او در همان سال بحیث سفیر در

د پانوی شمیره: له 6 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوئې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

ترکیه مقرر شد و در سال ۱۹۳۲ بعد از برگشتن به کابل توسط محمد نادرشاه بشهادت رسید. (عبدالغفار صدیق چرخي (۲۰۰۷)، ناشنیده سخنانی از تراژیدی خانواده چرخي)..

۶. شجاع الدوله خان غوربندی پسر شاه دوله خان غلزائی متولد سال ۱۸۹۶ بود. او در سال ۱۹۱۷ به عنوان فراش باشی در سیر و سفر امیر حبیب الله خان ترتیب و تنظیم خیمه ها را بدمه داشت. از جمله مشروطه خواهان بوده و گفته میشود که ضارب اصلی گلوله بر شقیقه امیرحبیب الله خان بود. او در اولین کابینه غازی امان الله خان بحیث وزیر امنیه تعیین شد، در مذاکرات هیئت افغانی با هیئت انگلیسی تحت ریاست هنری دابیس در کابل عضویت هیئت افغانی را داشت. شجاع الدوله خان بین سالهای ۱۹۲۴ و ۱۹۲۸ بحیث سفیر افغانستان در بریتانیا ایفای وظیفه نمود. چون در دوران جنگ داخلی اعلام نمود که برای کمک غازی امان الله خان از طریق مسکو به هرات میرود، بعد از برگشت به اروپا و رفتن به لندن، به وی اطلاع داده شد که بیش از آن نزد حکومت بریتانیا مورد قبول نبوده و باید انگلستان را ترک کند. او از لندن به جرمنی آمده و در سال ۱۹۳۱ با طرفداران عالیرتبه غازی امان الله خان به حج رفت. در سال ۱۹۳۳ از تابعیت افغانستان محروم ساخته شد و در سال ۱۹۴۵ در همانجا فوت کرد.

۷. منظور عبدالعزیز خان چرخي پسر سپه سالار غلام حیدر خان چرخي میباشد که در سال ۱۹۲۶ بحیث وزیر داخله مقرر، در سال ۱۹۲۸ مکرراً والی مزارشریف تعیین، در شورش حبیب الله کلکانی محبوس و متعاقباً به کمک مردم هزاره نجات یافته به کویت و از آنجا به مشهد رفت. در سال ۱۹۳۰ از طریق هندوستان وارد کابل شده، اما بتاريخ ۲ جولای مجبور به ترک کابل شد. وی در سال ۱۹۳۵ به برلین رفت و به صفت یکی از همکاران غازی امان الله خان باقی ماند. عبدالعزیز خان چرخي در سال ۱۹۶۱ در برلین وفات یافته و در همانجا در حوضه ترک ها دفن گردید. (عبدالغفار صدیق چرخي (۲۰۰۷)، ناشنیده سخنانی از تراژیدی خانواده چرخي).

۸. منظور از «وفدی» اعضای حزب سیاسی آزادی ملی وفد است، که در دوران سالهای دهه ۲۰ و ۳۰ یکی از محبوبترین و پرنفوذترین احزاب سیاسی مصر بود. این حزب در انتقال قدرت از شاهی مطلقه به شاهی مشروطه که توسط پارلمان انتخابی ملی اداره میشد و قانون اساسی ۱۹۲۳ نقش عمده داشت. این حزب بعد از کودتای نظامی سال ۱۹۵۲ منحل شد.

۹. بنظر میرسد که اشاره وی به نشر نامه غازی امان الله خان در جریده زمیندار لاهور است که قبلاً به آن اشاره شده است.

۱۰. فواد همزه، معین وزارت جارجه و یکی از همرازان پادشاه عربستان سعودی در آنوقت است.

۱۱. منظور غلام جیلانی خان چرخي، برادر غلام نبی خان، عبدالعزیز خان و غلام صدیق خان چرخي است که در اپریل سال ۱۹۲۹ با غازی امان الله خان به اروپا رفت و در ماه می وی را تا ایتالیا همراهی کرد. موصوف بعداً در ماه اگست ۱۹۳۹ توسط محمد هاشم خان به شهادت رسید.

د پانیو شمیره: له 7 تر7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ